

Motion till riksdagen 2025/26:3185

av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C)

Livskraft och framtidstro på Sveriges landsbygder

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred skatteöversyn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett rättvisare utjämningsystem och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fastighetsavgiften bör reformeras så att den får en annan regional profil och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fastighetsskatten från elproducerande anläggningar bör stanna lokalt och regionalt och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de värden som skapas på Sveriges landsbygder, inte minst genom de statliga bolag som nyttjar Sveriges naturresurser, bör återföras till landsbygderna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny företagsform, mikroföretag, som motsvarar en utvidgad variant av Centerpartiets förslag om ingångsföretag bör införas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka yrkeshögskolorna med fokus på ökat utbud av digitala kurser, ökade möjligheter till teknik- och yrkescollege och lärlingsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om folkhögskolors och studieförbunds förutsättningar att främja livslångt lärande och kompetensutveckling i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att högskolor bör ges ett tydligare uppdrag att erbjuda utbildningar som motsvarar arbetsmarknadens behov, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över möjligheten att genomföra satsningar på lokala lärcentrum och teknik för distansutbildning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utformas ett system för avskrivning av studieskulder för den som flyttar till en glesbygdskommun för att arbeta inom ett bristyrke med markant behov av kompetens och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett flyttbidrag till delar av landet med särskilda behov av arbetskraft och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av distansarbetslagstiftning för att främja att fler ges möjlighet att bosätta sig på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort lönekravet för arbetskraftsinvandrare och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra ett omfattande kompetenslyft för att vidareutbilda personal på landsbygderna till rätt kompetens och behörighet inom välfärden och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska avtala med lärosäten så att utbildning och vidareutbildning inom välfärdsyrken erbjuds via lokala och regionala utbildningscentrum och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör ta ett större ekonomiskt ansvar för investeringar i modern teknik för vård i glesbygd och på öar och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlossningsvården ska finnas närmare kvinnor genom en sammanhållen vård som möjliggör fler barnmorskeledda kliniker som kompletterar de större sjukhusen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i lag bör tydliggöras att minsta storlek på en läkarmottagning ska kunna vara en läkare och en sjuksköterska och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att farmaceuter bör ges möjlighet att utföra fler uppgifter, exempelvis att förskriva receptförlängning av vissa läkemedel, under förutsättning att läkare i förväg markerat dessa som lämpliga att förlänga utan vidare undersökning och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att apotek bör ges möjlighet att erbjuda vårdnära tjänster, t.ex. genom att öppna minikliniker, och på så sätt fungera som ett komplement till primärvården, exempelvis genom samarbetsavtal för en närmare vård, och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en reformering av nedskrivningsreglerna bör genomföras för bostadsbyggnation på svagare bostadsmarknader och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraftfulla lättnader i strandskyddet bör genomföras för att ge möjlighet till utveckling av boende och näringsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett investeringsstöd riktat till bostadsbyggande i landsbygdskommuner och tillkännager detta för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett landsbygdslån och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna bör ges möjlighet att peka ut områden där bygglov inte längre ska krävas och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en bostadsrättsförening bör tillåtas omfatta hus utspridda över ett större område och om att också bildande av bostadsrättsföreningar som omfattar bostäder i mer än en kommun bör övervägas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en infrastrukturberedning bör tillsättas som likt Försvarsberedningen kan lämna förslag på insatser som behöver göras för infrastrukturen som helhet och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett bredare arbete bör ske för bättre mobiltäckning likt det roamingsystem som finns i Europa och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en lägsta acceptabel vägstandard bör antas som möjliggör en nollvision om sänkta hastigheter på landsvägar och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt biljettsystem för kollektivtrafik bör införas och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samarbetet över de nordiska landsgränserna bör stärkas för att förbättra tillgången till kollektivtrafik i gränsregioner och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverken för skolskjuts bör ses över i syfte att säkerställa tillgången för fler elever och för att i högre grad omfatta även fristående skolor och elever vars närmaste skola ligger i grannkommunen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att väglagen bör ändras så att friliggande cykelvägar kan byggas utan samband med en anslutande bilväg och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattentjänstlagen bör ändras så att den tillåter extern finansiering av va-infrastrukturen samt att ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar bör införas och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta myndigheter och kommuner i deras arbete med att automatisera sina tillståndsprocesser och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges beredskap när det gäller livsmedel och kritiska insatsvaror bör stärkas genom samverkan mellan det offentliga och näringslivet, där beredskapsåtgärder kan säkerställas genom avtal och ersättningar, och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dagens planeringshorisont för totalförsvaret om minst tre månader bör förlängas och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska antas nationella och uppföljningsbara mål för produktionen och försörjningsförmågan av livsmedel i Sverige där en målsättning ska vara att vi producerar åtminstone 80

- procent av den mat som konsumeras och som vi har goda förutsättningar att producera i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt stöd för restaurering och nyodling av åkermark och tillkännager detta för regeringen.
  41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgången till relations- och mängdbrottsutredare på lokal nivå i hela landet bör säkerställas och tillkännager detta för regeringen.
  42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör genomföras ett kraftfullt socialtjänstpaket, med fokus på att stärka personalens trygghet, kompetens och karriärmöjligheter, och tillkännager detta för regeringen.
  43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för räddningstjänsten att använda drönare i syfte att skaffa sig överblick över ett insatsområde eller hjälpa människor i nöd och tillkännager detta för regeringen.
  44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna bör ges möjlighet att på frivillig väg flytta verksamhetsområden som är starkt reglerade av staten till annan kommun eller till regional nivå och tillkännager detta för regeringen.
  45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nytt frikommunförsök bör genomföras där kommuner och regioner kan ansöka om att genomföra försöksverksamheter som utvecklar de demokratiska processerna och underlättar möjligheten att klara sina offentliga åtaganden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försök bör genomföras där kommuner kan ta ut en kommunal avgift på gästnätter och tillkännager detta för regeringen.
  47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla riktade statsbidrag bör omvandlas till generella statsbidrag, utan ansökningsprocess och återrapporteringskrav, inledningsvis för kommuner med färre än 30 000 invånare och tillkännager detta för regeringen.
  48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en obligatorisk konsekvensbedömning ur landsbygdsperspektiv i lagstiftningsprocessen bör införas och tillkännager detta för regeringen.
  49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att befintlig lagstiftning inom vård, skola och omsorg bör ses över ur ett landsbygdsperspektiv för att möjliggöra små, flexibla och lokalt anpassade lösningar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Centerpartiet är hela Sveriges röst. Vårt arbete för livskraft i hela landet kommer aldrig att upphöra. Det innebär att vi ständigt behöver utveckla vår politik och hela tiden bli bättre på att möta de samhällsproblem som människor upplever.

Sverige är ett mångfacetterat land, med allt från glesaste glesbygd till tätaste storstad. Däremellan stadsnära jordbruksbygder, bruksorter, kämpande småorter och småföretagar-täta tillväxtkommuner. Det finns inte bara en landsbygd, vi har många landsbygder. I dessa bygder lever människor, som alla är lika mycket värda, och som alla har rätt att ha

höga förväntningar. De ska kunna förvänta sig både frihet och trygghet, var de än bor. För de bor i Sverige, ett av världens mest välmående länder.

Alla delar av Sverige, stad som land, behöver varandra. Våra landsbygder bidrar med gröna innovationer, jobb och växtkraft, men förutsättningarna behöver bli bättre. Tyvärr upplever i dag många människor att polariseringen i samhället ökat. I delar av vårt land finns också ett missnöje. En känsla av att det aldrig riktigt blir landsbygdens tur, att man är nedprioriterad. Den oro som människor känner behöver tas på allvar. Med rätt insatser kan vi få fler att känna hopp.

Centerpartiet vill ge människor en chans att känna framtidstro. I en prövande tid behöver hela Sveriges potential, alla Sveriges möjligheter, alla människors kraft tas tillvara. Vårt land ska vara ett land där du – oavsett var du bor – kan göra en livsresa och växa som människa. Under kommande år behövs därför en ambitiös reformagenda för ett jämlikare och mer livskraftigt Sverige.

Skapa en starkare samhällsekonomi för hela landet

Om vi blickar ut över Sverige ser vi stora ekonomiska skillnader. Tydligast märks det kanske på kommunalskatten. En sjuksköterska i Dorotea betalar 6 kronor och 17 öre mer i skatt per tjänad hundralapp jämfört med kollegan i Österåker. Det kanske vore i sin ordning om en högre skatt i gengäld gav bättre service, men vi vet redan att det inte är så. Snarare möter de människor som betalar högst skatt ofta den svagaste samhälls-service. Pengarna tryter i många landsbygdskommuner. Kvaliteten i skolan brister. Avstånden till sjukhus och BB är långa. Utöver den redan höga skatten, tvingas man själv betala för att vägen ska vara farbar, och att tro att kollektivtrafiken är ett alternativ är på många håll blott en from förhoppning.

De ekonomiska ojämlikheterna mellan land och stad är ett samhällsproblem som behöver tas på allvar. Ekonomin lägger grunden för vad vi som samhälle kan erbjuda människor i form av utbildning, vård, service och trygghet. Det är den som finansierar samhällskontraktet. Därför behöver Sverige som land bli tydligare när det gäller människors rätt till en grundläggande servicenivå. Det måste ske genom en politik som dels stimulerar jobbskapande, utveckling och tillväxt – och som dels tar hänsyn till de skilda förutsättningar som kommer av gleshet och demografi. I dag är många kommuner tvingade att ta ut höga skatter vare sig de vill det eller inte. Centerpartiets mål är att skatteglappet ska minska. Därför kommer vi under kommande år att fortsätta presentera förslag på detta område.

Bred skatteöversyn för att säkra välfärdens kärna på Sveriges landsbygder

Det behövs en stor och genomgripande översyn av dagens skatte- och utjämningsystem för att på längre sikt garantera en fördelning som ger jämlika förutsättningar för välfärdens kärna i alla delar av landet. I dag ser vi att systemet inte är byggt för att klara av detta, vilket innebär att Sveriges landsbygder missgynnas.

Det behöver inte vara så. I länder som till exempel Finland och Norge får kommunerna i högre grad än i Sverige ta del av fastighets- och bolagsskatter. Det finns skäl att studera hur andra länder hanterar frågor som rör välfärdens finansiering på landsbygden. På samma sätt behöver system utformas som gör att mer av den tillväxt som skapas i landsbygderna långsiktigt kommer landsbygderna till del.

Nyligen har en i raden av alla utredningar av utjämningsystemen genomförts. Även om man där för diskussioner om att i större grad ta hänsyn till gleshet är det inte den genomgripande reform som landsbygderna skulle behöva. Fler steg behöver tas och större reformer genomföras. I dag innebär systemen att enorma belopp skickas till växande storstäder. Det relativt högre skattetrycket i Sveriges landsbygder hämmar samtidigt den lokala tillväxten. Allt detta behöver åtgärdas.

Ska välfärdens finansiering klaras på lång sikt behövs breda strukturreformer.

Till detta hör alltså ett reformerat utjämningsystem där gleshet beaktas i mycket högre grad än i dag, samtidigt som resurser i betydligt mindre utsträckning skickas till växande storstäder. Utjämnningen ska just jämma ut, inte spä på ojämlikheterna.

Avskaffandet av fastighetsskatten för bostäder var en efterlängtd reform, men dagens utformning av den kommunala fastighetsavgiften missgynnar många landsbygdskommuner och deras förutsättningar att utvecklas. Fastighetsavgiften bör därför reformeras så att den får en annan regional profil. Exempelvis genom att landsbygdskommuner ersätts för den 15-åriga avgiftsbefrielsen vid nyproduktion. Vid sidan av fastighetsavgiften behövs fler lokala och regionala skattebaser.

Värden som skapas i Sveriges landsbygder ska återföras

Det råder inget tvivel om att en stor del av Sveriges välstånd byggts upp med hjälp av naturresurser såsom skog och malm. Landsbygderna bidrar på ett avgörande sätt till Sveriges tillväxt, också när det gäller energiproduktionen. Trots det så har landsbygderna inte på ett rimligt sätt fått ta del av vinsterna från dessa resurser.

Det är hög tid att landsbygderna nu får ta del av de ekonomiska resurser som naturtillgångar och hårt arbete genererar. Mer av de värden som skapas i Sveriges landsbygder, inte minst genom de statliga bolag som nyttjar naturresurser, ska därför återföras dit.

De senaste fem åren har exempelvis den genomsnittliga utdelningen från skogsbolaget Sveaskog och gruvbolaget LKAB uppgått till mellan åtta och tio miljarder kronor. Återföring av värden ska ske via statsbudgeten till alla Sveriges landsbygder, oavsett var i landet ett statligt bolag bedriver sin verksamhet.

Därutöver menar Centerpartiet alltjämt att fastighetsskatten från elproducerande anläggningar ska tillfalla de kommuner och regioner där dessa är belägna. Totalt handlar det om cirka 1,3 miljarder kronor som därmed stannar i våra landsbygder.

Den gröna nyindustrialiseringen

I delar av Sverige sker just nu stora förändringar. Nya industrier byggs och planeras, enorma investeringar görs. Här läggs grunden för Sverige som en modern, grön industrination i världsklass. Det kan inte nog understrykas hur viktig denna utveckling kan komma att bli. Utvecklingen måste välkomnas av hela Sverige. Det bör vara en självklarhet att ge berörda regioner de bästa förutsättningarna att dra nytta av industrisatsningarna. Det är viktigt för hela Sverige. Behov finns bland annat av att korta tillståndsprocesserna. Det är nödvändigt att företag får ett samlat stöd för kontakter med kommun, länsstyrelse och myndigheter.

Utvecklingen ställer en rad krav på politiken. Det krävs satsningar för att bejaka utvecklingen. Risker är annars stor att det för norra Sverige uppstår en arbetsmarknad där anställda pendlar från avlägsna storstäder. Med sig tar de lönekuvertet, och skatten hamnar någon annanstans. Självklart ska möjligheten finnas till klimatsmart pendling

från annan ort, men lika självklart måste de kommuner som erbjuder jobb också kunna erbjuda bostäder och ett gott liv. Därför behövs fungerande kollektivtrafik, järnvägar, bredband, elproduktion och elnät. Därför behövs bostäder, fungerande välfärd, skola, vård, omsorg och yrkesutbildad arbetskraft. Också tillgången till kultur och fritidsverksamheter är mycket viktig, liksom ett levande civilsamhälle. Betydande investeringar behöver göras i ett tidigt skede för att människor ska kunna rota sig i lokalsamhället. Det är därför avgörande att staten underlättar för de kommuner som har behov av att planera för att ta emot många nya invånare till följd av industrisatsningarna.

Ett attraktivare företagsklimat i Sveriges landsbygder

Företagsklimatet är avgörande för utveckling i alla delar av landet. Regler och skatter behöver vara så enkla och förutsägbara som möjligt. Många myndigheter behöver bejaka snarare än bevaka. Alltså bör de ges tydliga främjandeuppdrag. Myndigheter ska vara skyldiga att i högre utsträckning ge råd och stöd för att hjälpa företagen att göra rätt. Regelförenklingsarbetet måste också ges ett betydligt större fokus, dels i förhållande till svensk lag, dels när det är fråga om implementering av EU-lagstiftning. Det behövs också tillgång till investeringskapital i hela landet, där statligt riskkapital i högre utsträckning riktas till företag utanför storstadsregionerna.

Enklare regler i kombination med skattereformer och förbättringar av utjämningsystemen kan lägga grunden för jämlikare ekonomiska förutsättningar i olika delar av landet, och ett bättre företagsklimat som kommer hela Sverige till del. Givetvis krävs också ett lokalt engagemang. För Centerpartiet är det en självklarhet att, i varje kommun där vi har inflytande, stå upp för företagande, jobb och utveckling.

Besöksnäringen är att betrakta som en av Sveriges basnäringar, men krav på personalligare, kassaregister och en alltför omfattande byråkrati suger musten ur de entreprenörer som vill bidra. På samma sätt motarbetas införandet av gårdsförsäljning av alkohol in absurdum.

För att minska arbetslösheten och öka självförsörjningen är företagande en väl så viktig komponent som anställning. Därför har Centerpartiet drivit frågan om ingångsföretag. En företagsform med minimal administration och schablonbeskattning av intäkterna. Vi vill vidga detta förslag för att möjliggöra en starkare tjänstesektor i Sveriges landsbygder. Införande av mikroföretag av denna typ möjliggör för fler landsbygdsbor att, genom att erbjuda tjänster i lokalsamhället, skaffa egen försörjning utan onödigt regelkrångel.

Ge Sveriges landsbygder den kompetens de behöver

Bra utbildningar som leder till jobb är grundläggande för att Sverige ska vara ett land där fler människor kan göra en livsresa och komma till sin rätt. Hela landet lider brist på utbildad personal. Så gott som varje bransch vittnar om detta. Och Sverige är inte unikt. Norge, Finland och Danmark upplever samma sak. Hela EU har brist på den kompetens som eftersöks. Ur svenskt perspektiv är bristen allra störst i våra landsbygder. Det är lätt att säga att de arbetslösa ska ta jobben, men det är inte så enkelt. För utbildning tar tid och det är utbildad personal som behövs. Kompetensbristen gäller både yrkesutbildad arbetskraft och personer med högre utbildning.

Yrkesutbildningarna har länge varit eftersatta i Sverige, och det avspeglas i den kompetensbrist vi ser. Detta är ett enormt samhällsproblem som riskerar att förvärras om vi inte lyckas få utbildningssystemet att bättre svara upp mot arbetsmarknadens behov. Det behövs en gigantisk omorientering av synen på yrkesutbildningar i Sverige. Och det behövs fler möjligheter för den som redan varit i arbetslivet att vidareutbilda sig eller byta bana. Goda kommunikationer behövs också för att utvidga arbetsmarknadsregionerna och öka attraktiviteten. Samtidigt behövs flexibilitet och rörlighet på arbetsmarknaden, där arbetslinjen ska värnas.

Satsa på yrkesutbildningar

Yrkeshögskolan är en matchningssuccé där 93 procent av de som utexamineras får jobb. Sverige behöver i rask takt bygga ut yrkeshögskolan med 20 000 nya utbildningsplatser de kommande åren. Vi behöver samtidigt fortsätta att stärka kvaliteten och utveckla samarbeten mellan det offentliga och näringslivet som ger utrymme för lärlingsutbildning och praktik. Få investerare i kvalitet i en utbildning som bara beviljas två år i taget. Yrkesutbildningarna behöver bli betydligt mer långsiktiga, samtidigt som kvaliteten i utbildningarna ska hållas på en hög nivå. Centerpartiet driver också fortsatt förslaget om införande av branschskolor som erbjuder yrkesutbildning med riksintag. Kontrasten mot regeringens politik är tydlig då den försöksverksamhet med branschskolor som pågått sedan 2018 lagts ner.

För att möta behoven av utbildad arbetskraft finns skäl att på olika sätt bejaka näringslivets deltagande i utbildningen. Många andra länder i vår närhet, i Norden och i andra delar av Europa, överträffar Sverige när det gäller lärlingsutbildningar. Frivilliga initiativ bör välkomnas och branscher eller företag som på frivillig väg startar trainee- eller lärlingsutbildningar ska kunna göra det till förmånliga villkor. Centerpartiet vill reformera lärlingsutbildningarna så att de bättre kan tillgodose arbetsmarknadens behov. En viktig del i detta är att de som anställer en lärling också själv ska få bestämma elev till lärlingsutbildningen. En annan är att inrätta så kallade lärlingsråd, bestående av representanter från handelskammare, näringsliv och fackförbund, som ska utforma utbildningarna så att de blir relevanta, håller hög kvalitet, har uppdaterade metoder och utrustning och följer arbetsmarknaden nära, för att löpande anpassa sig efter dess behov. På så sätt stärker vi arbetsgivarnas inflytande över utbildningarna och incitamenten att ta emot lärlingar. Sammantaget bidrar det till en mer flexibel arbetsmarknad och en starkare kunskapsnation. Människor med rätt kompetens behöver snabbare få sin kompetens validerad.

Folkhögskolorna och studieförbunden spelar en viktig roll för att erbjuda möjligheter till vidareutbildning, kompetensutveckling och livslångt lärande. Det är därför allvarligt att regeringen genomför stora nedskärningar på detta område. Centerpartiet anser att resurserna till studieförbund och folkhögskolor behöver säkerställas mot bakgrund av den stora kompetensbrist som råder i Sverige.

Låt lärosäten och lärcentra bidra

När det gäller forskning och högre utbildning fokuserar Centerpartiet på tre områden: akademisk frihet, ökad spets i svensk forskning och högre utbildning i hela landet. Högskolor och universitet spelar en oerhört viktig roll i de regioner de verkar. Dels för att lägga grunden för forskning och kunskapsutbyggnad, men också för att förse arbetsmarknaden med utbildad arbetskraft. Högskolor måste i högre grad utbilda för

arbetsmarknadens behov. Styrningen mot bättre matchning behöver bli tydligare. Tillgång till universitets- och högskoleutbildningar behöver finnas i hela landet. Möjligheten till distansutbildningar behöver utvecklas. Tillgång till modern teknik, digitalisering samt bredbands- och telefontäckning är av stor betydelse.

Regionala lärosäten är viktiga noder för tillväxt och innovation, liksom nyföretagande. Inkubatorsverksamheten, där idéer och kunskaper omsätts i företagande, behöver också stärkas. I dag är det bara i ett fåtal större städer det finns en tillräckligt stark miljö för att ta tillvara de innovationer och entreprenörer som springer ur den högre utbildningen. Nätverken över hela landet behöver stärkas. Vi ser ett behov av att på olika sätt stötta detta via statliga aktörer som arbetar med kapitalförsörjning för att hjälpa nya affärsidéer och verksamheter i ett tidigt stadium.

Kompetensbristen i Sveriges landsbygder kan inte enbart lösas på själva lärosätena. Nätverket av utbildningsmöjligheter behöver bli än mer finmaskigt. På flera håll finns goda exempel på lokala lärcentra där studenter kan få hjälp och stöd, tillgång till grundläggande infrastruktur för distansstudier, men också lokaler för ändamålet. Vår uppfattning är att dessa lärcentra behöver stärkas och bli fler till antalet, och för detta bör medel avsättas så att staten tar ett tydligare ansvar för kompetensförsörjningen och relevant yrkesutbildning.

Utbildad arbetskraft där den behövs

Det är tydligt att bristen på utbildad arbetskraft är mindre i närheten av de orter där det finns en högskola eller ett universitet. Kompetensbristen växer med avståndet därifrån. Lärosätenas genomslag behöver utvidgas rent geografiskt. I kombination med tillgång till gymnasiala yrkesutbildningar skapar det möjligheter för människor att bo kvar i sin hembygd och bidra till den lokala arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av den utveckling som sker i delar av landet, och den allmänna bristen på utbildad arbetskraft, behövs också incitament så att fler människor med rätt kompetens vågar flytta dit där de behövs. Därför fortsätter Centerpartiet driva frågan om avskrivning av studieskulder för den som flyttar för att arbeta inom ett bristyrke i landsbygdskommuner. Denna reform bör gälla för alla yrkeskategorier. Detta är dock inte den enda insats som behövs. Arbetsförmedlingen behöver ges resurser att arbeta med dessa frågor. Vi menar också att det finns skäl att i närtid införa ett flyttbidrag till delar av landet med särskilda behov av arbetskraft. Samtidigt behöver möjligheten till distansarbete underlättas för att främja att fler ges möjlighet att bosätta sig i Sveriges landsbygder, därför bör en distansarbetslagstiftning utredas.

Synen på företagens rekrytering av arbetskraft har under senare år utvecklats i en oroväckande riktning. När hela Europa lider av brist på utbildad personal så menar nu regeringen att det är staten, och inte företagen, som ska bestämma vem som ska anställas och hur hög lönen ska vara. Detta trots att vi vet hur viktig arbetskraftsinvandringen varit för att bygga Sveriges välstånd. Centerpartiet vill därför ta bort lönekravet för arbetskraftsinvandring.

Genomför ett kompetenslyft för landsbygdens välfärd

Befintlig personal utan rätt behörighet måste ges bättre möjligheter att vidareutbilda sig, till exempel så att fler lärare i skolorna på våra landsbygder ska bli legitimerade. Staten bör därför avtala om och genomföra en omfattande satsning på utbildning för att trygga personalförsörjningen inom välfärdsområdet på landsbygden.

I dag saknar en stor andel av personalen inom vård, skola och omsorg rätt utbildning. Det innebär exempelvis att många som utför en undersköterskas uppgifter saknar undersköterskeutbildning och att många som arbetar som förskollärare, lärare i fritidshem eller lärare saknar legitimation.

Av den anledningen behövs ett stort kompetenslyft som går ut på att befintlig personal erbjuds möjlighet till utbildning. För den som redan är etablerad på en ort och har en anställning finns sällan alternativet att ta tjänstledigt eller säga upp sig för att flytta och gå en utbildning på heltid. Utbildningen ska därför kunna pågå som en del av anställningen parallellt med det ordinarie arbetet, så att inte verksamheterna dräneras på personal under utbildningstiden.

Samtidigt är behovet av exempelvis sjuksköterskor, läkare och tandläkare stort, det vill säga yrken där man inte kan arbeta utan legitimation. Såväl utbildningar till dessa yrken som till yrken inom omsorgs- och skolektorn behöver i möjligaste mån erbjudas lokalt, eller på distans. Studier visar att möjligheten till utbildning i närheten av där man bor gör att fler bor kvar och det är därför en nyckel till en bättre kompetensförsörjning i hela landet. Utbildningar och vidareutbildningar måste komma närmare och finnas tillgängliga på fler platser.

För att fler ska kunna vidareutbilda sig och skaffa sig rätt behörighet eller legitimation bör ett avtal slutas mellan staten, kommuner, regioner, universitet och högskolor så att utbildning kan erbjudas via lokala utbildningscentra. Staten ska tillsammans med kommuner och regioner vara möjliggörare och lärosätena bistå med själva utbildningen.

Öka tillgången till hälso- och sjukvård

Om det är 22 mil eller 22 meter till vårdcentralen ska egentligen inte spela någon roll. Du ska få den vård du behöver, men i dag är det inte så. Och ojämlikheten när det kommer till tillgängligheten inom hälso- och sjukvården är påtaglig. Delvis för att regler står i vägen, delvis för att det saknas tillgång till den moderna teknik som skulle behövas för att krympa avstånden. Dessutom finns i dag en hälsoklyfta mellan storstäderna och Sveriges landsbygder. Utanför de större orterna ser vi delvis andra sjukdomar och i vissa avseenden en sämre folkhälsa, exempelvis med avseende på fetma.

Tyvärr har vi i Sverige alltför ofta gjort det bästa till det godas fiende. Kraven som ställs på vad en vårdcentral och en läkarmottagning – ja i vissa fall även ett sjukhus – ska ha kapacitet för är så omfattande att det i landsbygdsområden och glesbygder är nära nog omöjligt att bedriva hälso- och sjukvård. Reglerna är inte framtagna av illvilja, men de har fått ödesdigra konsekvenser. I stället för att garantera alla svenskar så bra vård som möjligt, innebär reglerna att hela landsändar i det närmaste står utan vårdinrättningar inom rimligt avstånd. Tydligast illustreras det av BB-bristen i delar av landet.

Vård i HELA Sverige

I de allra mest glesbefolkade delarna av landet finns särskilda utmaningar, långa avstånd påverkar förutsättningarna för vården. Men också i dessa delar av landet har människor rätt till en god och tillgänglig vård. I dag finns teknik som kan överbrygga många av de svårigheter som långa avstånd och utspridd befolkning innebär. För det första behövs satsningar på digitalisering, bredband och telefontäckning. Med den infrastrukturen på plats behövs investeringar i hjälpmedel för att kunna sköta vård på distans. Det kan handla om allt från lösningar i den enskilda patientens hem till lokaler i närområdet där

man regelbundet kan ges tillgång till vårdkontakter och särskilda digitala hjälpmedel. Denna typ av vård anpassad för glesbygd kräver kunskap om lokala förutsättningar. Ett förstatligande skulle vara ödesdigert för tillgängligheten. Däremot behövs ett statligt ansvarstagande för att finansiera investeringar anpassade för glesbygdernas och öars särskilda förutsättningar.

Möjliggör mindre vårdinrättningar och förlossningsenheter

Det är möjligt att öka tillgängligheten inom hälso- och sjukvården. Bland annat genom att tillåta mindre enheter vid sidan av sjukhus och vårdcentraler. Beprövad erfarenhet visar att barnmorskedrivna förlossningsenheter kan leverera hög kvalitet. Därför kommer Centerpartiet fortsätta kämpa för att förlossningsvården ska finnas närmare kvinnor genom en sammanhållen vård som möjliggör fler barnmorskeledda kliniker som kompletterar de större sjukhusen. Det norska exemplet med mindre så kallade ”födestuer” (födelsekliniker) kan tjäna som en förebild för en närmare förlossningsvård. Patientsäkerheten måste samtidigt garanteras, vilket Norge också visat är möjligt.

Samma problem drabbar primärvården, och också här bör förenklingar göras. Det bör i lag tydliggöras att minsta storlek på en läkarmottagning bör kunna vara en läkare och en sjuksköterska. Syftet är att komplettera där vården i dag uppvisar vita fläckar. Med den moderna tekniken som stöd skulle detta avsevärt öka tryggheten och tillgången. Det behöver samtidigt vara möjligt att sätta ett listningstak som gör att mindre enheter inte tvingas överskrida sin kapacitet.

Tillgång till apotekstjänster och nära vård

Trots att Sverige spenderar en jämförelsevis hög andel av BNP på hälso- och sjukvård brottas vi med problem som långa köer, bristande vårdkedjor och svag produktivitet-utveckling. Dessa problem kan härledas till ineffektiva metoder och en tung administrativ börda. Den demografiska utvecklingen, med en ökande andel äldre förväntas leda till ökad efterfrågan på vårdresurser. Trots detta räcker det inte att bara tillföra resurser. För att möta dessa utmaningar bör apoteken utvecklas och farmaceuternas roll stärkas, vilket exempelvis skett i Kanada och Australien. Bland annat bör de kunna förskriva vissa recept, till exempel när det rör receptförlängning för p-piller, astmamediciner, insulin, blodtrycksmediciner och liknande. Alltjämt bör läkare avgöra vilka recept som skrivs ut då behov av vidare undersökning av patienten föreligger.

Tillgången till apotekstjänster är av stor betydelse för hälsan i hela landet. Apotekens roll bör förstärkas för att avlasta vården. Apotek bör kunna erbjuda vårdnära tjänster och ges möjlighet att fungera som ett komplement till primärvården – särskilt i glesbygd. Detta kan exempelvis ske genom att avtal tecknas mellan apotek och regioner i syfte att kunna leverera en närmare vård i landsbygder. Apoteken bör tillåtas öppna ”minikliniker” där till exempel en sjuksköterska kan ha mottagning. Genom uppkoppling och samarbete med andra vårdinrättningar kan minikliniken erbjuda primärprevention och nära vård till medborgare. Farmaceuterna bör spela en aktiv roll i hälso- och sjukvårdssystemet. Också på det här området behöver teknikutvecklingens möjligheter tas tillvara, ett exempel gäller tvånget att en farmaceut måste finnas i lokalen för att hantera utlämning av receptbelagda läkemedel. Vi menar att dagens teknik har gjort denna regel omodern. Vidare bör möjligheten att beställa receptbelagda läkemedel digitalt på distans tryggas.

Bostäder och omsorg för äldre

Pandemin har visat oss att det finns stora brister inom äldreomsorgen som behöver åtgärdas. Detta arbete behöver tas på stort allvar och det är viktigt att se till så att det finns en tillgång till äldreomsorg med hög kvalitet i hela landet.

Behovet av fler lämpliga bostäder för äldre är stort. Fler än var fjärde svensk kommun uppger att man inte bedömer sig kunna täcka behovet av särskilda boendeformer för äldre inom fem år. Det kan konstateras att införandet av behovsprövade trygghetsboenden inte infriat förväntningarna. Endast ett fåtal av landets kommuner har infört denna boendeform. Det kanske tydligaste hindret mot framväxten av denna typ av bostäder är de krav som ställs. Många kommuner anser sig alltför låsta vid vad ett biståndsbedömt trygghetsboende ska innebära. Inte minst för mindre kommuner med ansträngd ekonomi är detta en stor utmaning. Följden har blivit att man valt andra lösningar. En översyn av byggregler och krav för denna boendeform måste genomföras, så att fler äldre kan erbjudas det boende de behöver till rimliga kostnader. Också för icke biståndsbedömda boendeformer behöver regelverken vara tydliga och lätthanterliga så att byggkostnaderna kan sänkas.

Vid sidan av att utveckla regelverken bör också en äldreboendegaranti införas för personer över 85. Alla över 85 år som önskar att flytta till en mer tillgänglig och trygg bostad ska få möjlighet till det. Kommunen ska vara skyldig att erbjuda trygghetsbostad. Här får den äldre bo tillgänglighetsanpassat med möjlighet att delta i gemensamma måltider, kulturella aktiviteter och umgänge. För att göra detta behövs bland annat ändringar i socialtjänstlagen. Ett reformarbete behöver inledas snarast och statliga medel behöver anslås som täcker kommunernas kostnader för införandet.

Underlätta för bostäder i Sveriges landsbygder

Det finns jobb i Sveriges landsbygder. Där finns växande företag. Men i en överväldigande majoritet av landets kommuner råder bostadsbrist i någon form. Tillgången till attraktiva och bra bostäder i hela landet är viktigt för att fler ska vilja leva och verka i Sveriges landsbygder.

Den svenska bostadsmarknaden mår inte bra. Det påverkar jobben, företagen, utbildningarna, och inte minst människors livsdrömmar. Bristen på tillgängliga bostäder hämmar utvecklingen i hela landet. I de större städerna finns kapital och ofta en planberedskap som möjliggör exploatering på marknadsmässiga villkor. I Sveriges landsbygder finns stora utmaningar när det gäller kapaciteten att planera. Dessutom lägger nedskrivningsregler krokben för nybyggnation. På en svag marknad är det inte sällan så att när sista skruven är åtdragen, så anses huset mindre värt än vad det kostade att bygga. Kraven på bostadsbolagen att omedelbart skriva ner värdena i bokföringen är i dagsläget behårdade. Trots att det inte skulle behöva vara så. Liknande problem kan också uppstå för enskilda hushåll, därför måste kreditgarantier och lånevillkor vara anpassade också för svaga marknader. Hushåll med en sund ekonomi måste ha möjlighet att bygga en bostad också i gles- och landsbygder.

Åtgärda nedskrivningsreglerna och genomför strandskyddsreformen

Tvånget att skriva ned värdet på nybyggda bostäder är för långtgående. Att produktionskostnaderna är så höga i förhållande till värdena är i sig ett tecken på skevheter i hur

bostads- och byggmarknaden fungerar. Men lagkraven är också i överkant sett till den EU-lagstiftning som lägger grunden för det hela. Centerpartiet inledde under föregående mandatperiod ett arbete med att reformera nedskrivningsreglerna, tyvärr stoppades arbetet innan det blev klart. Allbolagen är en konsekvens av EU-lagstiftningen och svår att göra omfattande förändringar i. Men nedskrivningsreglerna måste förändras för att skapa bättre förutsättningar för byggande på landsbygden.

Vid sidan av den stoppade reformeringen av nedskrivningsreglerna stoppades också strandskyddsreformen. Den måste genomföras med de förbättringar som Centerpartiet föreslagit i riksdagen. Vi vill stärka det lokala inflytandet, upphäva det generella strandskyddet vid anlagda vatten, små insjöar och mindre vattendrag. Vi vill också att ett nytt begrepp införs, strandnära utvecklingsområden, som automatiskt ersätter tidigare LIS-områden. Kommuner ska ha möjligheten att införa strandnära utvecklingsområden genom översiktsplan. De särskilda skälen för dispens i strandnära utvecklingsområden behöver också utökas. Undantagen för de areella näringarna ska utvecklas. Dessutom bör det bli lättare att vidta klimatanpassningsåtgärder i strandnära områden.

En satsning på fler bostäder i hela landet

Sverige har alltför länge dopat bostadsmarknaden med generella subventioner. De satsningar som gjorts på att finansiera bostadsbyggande genom investeringsstöd har varit riktade mot den generella bostadsmarknaden – inte minst de större städerna. Sådana subventioner riskerar att snedvrider bostadsmarknaden ytterligare. Däremot bör det utredas hur man kan åstadkomma exempelvis stöd för att få fram bostäder i landsbygdskommuner och för ekonomiskt utsatta hushåll.

Utredningsförslag har också lagts om landsbygdslån. I den tappning de föreslogs ålades kommunerna att ta en betydande risk. Något som vore olyckligt, i synnerhet som vi redan sett hur inflationen och räntorna stigit kraftigt. Därför bör ett sådant förslag, innan det genomförs, ses över för att redan ekonomiskt utsatta kommuner inte ska tvingas ta ännu högre risker i sin strävan att utvecklas. Centerpartiets ambition är dock att ett landsbygdslån för bostadsbyggande ska införas.

Bättre regler för fler bostäder på landsbygden

Centerpartiet har redan tidigare fattat beslut om enklare regler för byggande utanför detaljplanelagt område. Vi menar att det är hög tid att gå vidare med detta. Syftet är att stärka äganderätten och landsbygdernas utvecklingskraft. Kommunerna behöver ges möjlighet att peka ut områden där bygglov inte längre ska krävas. För fastigheter som understiger ett visst värde bör avgiften för avstyckning sänkas kraftigt, vilket skulle underlätta för fler hus att byggas och värden att realiseras. Vid sidan av höga avgifter behöver också de långa köerna hos Lantmäteriet kortas, Centerpartiet driver därför frågan om att låta andra aktörer ta över delar av Lantmäteriets uppgifter, samtidigt som det bör bli lättare för kommuner att starta egna lantmäterier.

För att motverka kompetensbrist och locka utbildad arbetskraft behöver också landsbygden kunna erbjuda fler boendeformer. I dag är det svårt att till exempel erbjuda bostadsrätter i mer utpräglade landsbygdskommuner, då exploateringarna blir små och föreningarna svaga. Orsaken är det hinder som sätts upp i bostadsrättslagen som i praktiken innebär att en bostadsrättsförening endast får omfatta fastigheter i omedelbar anslutning till varandra. Syftet var bland annat att säkra möjligheten att upprätthålla nödvändig kommunikation mellan föreningens medlemmar. Denna regel är i dag

otidsenlig. En ändring i lagen bör göras så att en förening kan omfatta hus utspridda över ett större område, och bör även öppna för att så kan ske över kommungränser.

Prioritera ett lyft för infrastrukturen

Infrastrukturen i Sverige har varit eftersatt i decennier. I våra landsbygder finns en berättigad kritik mot vägstandarden. Potthål och bristande säkerhet på de vägar som människor är beroende av är inte acceptabelt. Järnvägsnätet är överbelastat och underhållet eftersatt, vilket resulterar i ytterligare skador och förseningar. Och hur enkelt är det egentligen att sköta jobbet eller driva företag när man måste ut i trädgården och vinkla telefonen åt sydsydväst för att ens få signal? Vi behöver prioritera ett lyft för infrastrukturen. Sveriges framtida konkurrenskraft och vår förmåga att nå högt ställda klimatmål innebär att det under ett antal år behöver genomföras massiva satsningar på modern och grön infrastruktur i hela landet.

Klimatet är vår tids ödesfråga. Att knyta ihop Sverige med gröna transporter är därför prioriterat för Centerpartiet. Att kunna pendla till jobbet, hämta på förskolan, skjutsa till fotbollsträningen och hälsa på mormor måste bli enklare, men har blivit allt svårare på senare år. Drivmedelspriserna höjs utan att det finns något annat alternativ än att betala vad det kostar. Samtidigt är landsbygden nyckeln till att klara den gröna omställningen. Där finns biomassan som kan bli förnybart bränsle. Där finns yta för sol och vind. Där finns möjligheten att bli det gröna batteri som svenska städer och resten av Europa behöver.

Det är dags för framtidens infrastruktur

Infrastrukturen kan liknas vid blodådrorna i samhällskroppen. Ett fungerande och starkt nät av vägar, järnvägar, laddstolpar, bredband och överföringskapacitet för el behövs om hela landet ska kunna leva. Det kräver delvis ett nytt synsätt på hur infrastruktur byggs. Vi behöver lämna de kortsiktiga samhällsekonomiska kalkylerna och ta som utgångspunkt att med infrastruktur bygger vi Sverige.

Centerpartiet vill att en tydlig plan tas fram för att under de närmsta 25 åren kraftigt förbättra vägarna, bygga ut laddstolparna, rusta befintlig järnväg och bygga såväl nya stambanor som spår inom det finmaskiga järnvägsnätet. Också omställningen av flyget och sjöfartens utveckling är viktiga delar i morgondagens transportsystem. Vi har inga illusioner om att det kommer att bli enkelt att genomföra allt detta. Det kommer att kräva investeringar utöver det vanliga, men det är investeringar som kommer att tjäna vårt land i generationer framåt och som är nödvändiga för att knyta ihop hela Sverige. Det skapar robusthet, ökade arbetsmarknadsregioner, underlättar livspusslandet och är bra för klimatet.

Arbetet med en plan för framtidens infrastruktur behöver påbörjas genast. Under arbetets gång behövs bred politisk förankring och möjlighet att ta ett helhetsgrepp om satsningarna. Därför vill Centerpartiet att en infrastrukturberedning tillsätts som likt Försvarsberedningen kan lämna förslag på insatser som behöver göras för infrastrukturen som helhet. Detta är också viktigt mot bakgrund av ett nytt säkerhetspolitiskt läge där nya krav kommer att ställas, och där robustheten i våra kommunikationssystem behöver öka.

Genomför den digitala allemansrätten

För såväl ekonomi som företagande, jobb, skola, högre utbildning, vård och omsorg är digitaliseringen, tillgången till bredband och telefontäckning, helt avgörande. Investeringarna måste ses i förhållande till vad de innebär för samhället som helhet. Redan på 1990-talet pekade Centerpartiet på att det behövs en digital allemansrätt. Vi har blivit sannspådda, och det är hög tid att den nu blir verklighet fullt ut. Den digitala infrastrukturen, vad gäller bredband och mobiltäckning, behöver vara fullt utbyggd före detta decenniums slut. Särskilt avseende för det offentligas ansträngningar bör fästas vid glesbefolkade områden där marknaden inte löser uppgiften. I sammanhanget kan lösningar med satellituppkoppling vara ett alternativ.

Bättre trafiksäkerhet och ökad framkomlighet

Sverige har kommit långt när det gäller att bygga säkrare vägar. År 1986 dödades nästan fyra gånger så många i trafiken som i dag. Fokus har lagts på de stora vägarna där risken är som störst. Det är logiskt, men över tid måste också trafiksäkerheten på de mindre vägarna tas på allvar. På sina håll är vägstandarden under all kritik. En lägsta acceptabel vägstandard bör sättas. Men också det finmaskiga vägnätet måste vara en del av den plan för framtidens infrastruktur som under de kommande 25 åren behöver leda till massiva investeringar.

Det bristande underhållet av vägar i Sverige har i alltför hög utsträckning lett till förslag om sänkta hastigheter. Ofta används hastighetssänkningarna som en enkel utväg när ansvariga myndigheter inte anser sig ha råd att investera i välbehövligt underhåll. Med sänkta hastigheter ökar avstånden eftersom restiden blir längre. Ska landsbygderna ha möjlighet att utvecklas behövs goda och effektiva kommunikationer, även på väg. Vi vill därför se en nollvision mot sänkta hastigheter på landsvägar. För att minska antalet viltolyckor behöver anslagen för viltstängsel i högre grad ta hänsyn till var risken för sådana är som störst, snarare än var det är som mest trafik.

Det nya järnvägsnätet

Möjligheten att välja tåget är viktig för att klara klimatomställningen. Järnvägen behöver därför bli ett alternativ i fler delar av landet. Det handlar dels om persontrafik, men också om godstransporter då järnvägarna är av fundamental betydelse för basindustrin.

Samtidigt som fler delar av Sverige behöver ges tillgång till järnväg behöver kapaciteten byggas ut, inte minst på de sträckor som just nu lider av överbelastning. Fler spår behöver kopplas samman för bättre flöden. Fler sträckor behöver förses med dubbel-spår. Nya järnvägslinjer behöver byggas samtidigt som befintliga spår elektrifieras eller övergår till att drivas med andra klimatsmarta lösningar, såsom vätgas. För att skapa tillräcklig kapacitet måste också arbetet med nya stambanor återupptas och intensifieras. Behovet av att frakta gods och människor med sjöfart behöver också belysas för att säkerställa tillräcklig kapacitet i transportsystemet.

Vi kan inte längre lappa och laga i ett omodernt järnvägsnät. Det behövs en verklig upprustning och nya spår som kommer hela Sverige till del. Järnvägssatsningarna är en essentiell del av den plan för framtidens infrastruktur som måste tas fram och genomföras. För de stora investeringarna av nationellt intresse behöver nya vägar för finansiering

prövas. Dagens anslagsfinansiering leder till att investerings- och underhållsskulden växer.

Tillgängligare kollektivtrafik och sammanhållet biljettsystem

När det kommer till kollektivtrafiken är skillnaderna mellan olika delar av landet enorma. Priserna för ett månadskort varierar från cirka 800 till över 2 700 kronor. Och dyrast är det i utpräglade landsbygdsregioner. Det är orättvist. Givetvis kan inte turtätheten vara densamma överallt, men det är nödvändigt att sträva efter att skapa rättvisare villkor över landet. För det första bör ett nationellt biljettsystem införas. Att bygga samman biljettsystemen ökar möjligheten att minska orättvisorna, och det underlättar för resenärerna. Frågan har utretts, men behöver sannolikt utredas igen för att åstadkomma en teknisk lösning som alla Sveriges regioner och kommuner kan enas bakom. I förlängningen finns skäl sträva efter mer samarbete kring biljettsystem och satsningar över gränserna i Norden. Genom starkare samarbete i gränsregioner kan servicen förbättras för fler. Nya tekniska möjligheter bör också övervägas, och kollektivtrafiken bör på så sätt kunna anpassas efter regionala behov med mer rimliga skillnader i tillgång och konkurrenskraft över landet. En utvecklad delningsekonomi, smarta lösningar för anropsstyrd trafik och samåkning kan också skapa nya möjligheter för mobiliteten i Sveriges landsbygder. På detta område behövs ett sammanhållet reformarbete.

En kraftfull grön omställning i flygbranschen

I ett avlångt land måste människor kunna ta sig dit de behöver. De regionala flygplatserna är på många håll lika viktiga som en järnvägsstation eller busshållplats. Flygets klimat- och miljökonsekvenser är väl kända, därför är satsningarna på järnväg viktiga. Men vi kan konstatera att länder i Sveriges närhet, däribland Norge, har högre klimatambitioner för sitt inrikesflyg än Sverige.

Frågan om inrikesflygets framtid bör inte ses som en ja- eller nej-fråga. Det vi måste fråga oss är hur vi kan möjliggöra hållbara flygresor i ett land med stora avstånd. Därför vill Centerpartiet se en utveckling mot elflyg och gröna bränslen. Mål behöver sättas för denna utveckling och inriktningen är att det måste till en kraftfull grön omställning i flygbranschen. Sverige bör för egen del och tillsammans med våra nordiska grannländer forma en strategi för fossilfritt inrikesflyg som är satt i luften så snart som möjligt. Kopplat till detta behöver också forskningsmedel anslås för grön omställning i flygsektorn. Om omställningen på detta område lyckas finns möjligheter för flyget att utvecklas som transportslag. Framtidens flyg kommer troligen att kunna erbjuda flygsträckor som tidigare varit omöjliga. Så kallade vertikala elflyg kan starta och landa utan stora flygplatser.

Det finmaskiga vägnätet och lokal mobilitet

Vi har länge sett en utveckling där man från statligt håll söker minska kostnader genom att göra allmänna vägar till enskilda. Denna utveckling bör brytas. De enskilda vägarna är samtidigt en viktig infrastruktur som kräver lokalt engagemang. De som måste betala samfälligheter för vägunderhåll och liknande nyttigheter, som på andra platser löses via kommunalskatten, bör därför kompenseras.

Tillgång till skolskjuts är en viktig förutsättning för barnfamiljer att kunna bo och leva i Sveriges landsbygder. I dag har regelverken för skolskjuts en rad begränsningar,

bland annat vad gäller avstånd och vilka åldrar som omfattas. Dessutom gäller rätten till skolskjuts inte fullt ut om man går på en fristående skola. Att den enda tillgängliga skolan på rimligt avstånd är just en friskola är inte ovanligt. Därför bör regelverken ses över så att rätten till skolskjuts utvidgas.

Också i Sveriges landsbygder behöver det finnas en mångfald av transportmedel, människor behöver ha fler möjligheter att förflytta sig. Med moderna elcyklar är nu cykeln ett tydligare alternativ också på längre sträckor. Tillgången till cykelvägar behöver öka i våra landsbygder. Väglagen är i dag omodern, och cykelväg borde likställas med bilväg. I dag får Trafikverket enligt lag inte bygga friliggande cykelvägar där det inte finns samband med en statlig allmän väg. Detta behöver ändras så att det blir möjligt att bygga cykelväg utan anslutande bilväg.

Hållbara vattentjänster i hela landet

Behovet av investeringar i vatten och avlopp är stora. Sverige har historiskt haft förhållandevis låga vatten- och avloppstaxor då investeringstakten varit låg och gamla investeringar skrivits av. I dagsläget får en kommun inte ta ut en högre vattentaxa än vad som behövs för att täcka löpande underhåll. Ska investeringsbehoven mötas på detta sätt krävs det att taxorna fördubblas under en tjugoårsperiod. Det skulle slå hårt mot glesbefolkade kommuner. Räknat på meter ledning per invånare kan det i vissa glesbygdskommuner röra sig om 30 gånger större ledningslängd än i storstäderna, med kostnader därefter. Därför bör vattentjänstlagen ändras så att kommuner ska kunna justera va-taxan utöver vad självkostnadsprincipen i dag tillåter.

Den senaste stora utredningen av vattentjänster innebär en viss öppning för enskilda lösningar. Vilket förhoppningsvis innebär att färre hushåll genom tvång måste betala för anslutning till kommunalt vatten. Enskilda lösningar, antingen för det egna hushållet eller genom samfälligheter, har fördelar i förhållande till vår allmänna krisberedskap. Det handlar dock om betydande investeringar. Och därför förordar vi ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar i landsbygdskommuner.

Ta steget till en motståndskraftig och hållbar livsmedelsproduktion

Pandemin och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina visar hur viktigt det är att alla delar av Sverige och EU minskar sina kritiska eller riskfyllda beroenden, inte minst på försörjningsområdet. Europas beroende av rysk fossilgas är bara ett exempel. Ett annat exempel är vårt beroende av mineraler från Kina. Vi behöver göra mer för att de viktiga insatsvaror som finns i Sverige, såsom malm och mineraler, får bättre förutsättningar att utvinnas i Sverige. För att Sverige ska klara kris eller krig behöver det också finnas människor och livsmedelsföretag i alla delar landet. Även den gröna omställningen förutsätter en levande landsbygd.

En tydligare politik för de små företagen i livsmedelssektorn

Företagen inom primärproduktionen, som är en central del av landsbygdsföretagandet, har under en längre tid blivit färre men större. Storleksrationaliseringen har varit nödvändig för att klara konkurrensen, men den innebär samtidigt en sårbarhet vid olika

former av störningar såsom torka, salmonellautbrott med mera. Centerpartiet vill därför tydligare betona mervärdet av att det finns en mångfald av jordbruk i hela landet.

Småföretagen på landsbygden pressas i dag av höga kostnader, byråkrati och av det faktum att de är just små. Centerpartiet vill se en ökad proportionalitet när det gäller de minsta företagens kostnader och regelbördor. Vid tillsyn och kontroller behöver en större hänsyn tas till omfattningen på verksamheten. Ett exempel är hur Livsmedelsverkets nya avgiftsmodell i livsmedelskontrollen slår extra hårt mot diversifierade mindre styckerier, charkuterier och mejerier. Den typen av myndighetsutövning måste upphöra.

Centerpartiet vill stärka de små företagen, bland annat genom en förenklad och moderniserad bokföringslag som minskar de små företagens behov av att ägna tid åt fysisk dokumentation såsom kassakvitton. Denna dokumentation ska tillåtas att överföras till, och endast behöva sparas i, elektronisk form. Generellt kan Sverige bli bättre på digitalisering, automatisering och AI inom den offentliga förvaltningen för att underlätta vardagen för den enskilda företagaren. Skatteverkets sätt att arbeta med förfyllda inkomstdeklarationer kan vara en förebild. Centerpartiet vill ställa krav på myndigheter att stötta kommunerna i deras arbete med att automatisera tillståndsprocesser. Det skulle även kunna möjliggöra mer likvärdiga bedömningar.

Minskat beroende av kritiska insatsvaror

En politik för ökad motståndskraft går som regel hand i hand med en politik för ökad hållbarhet och minskad klimatpåverkan. Centerpartiets energi- och klimatpolitik bidrar till minskad sårbarhet eftersom den strävar efter att byta ut fossil energi mot fossilfria alternativ.

Andelen inhemskt producerade drivmedel och gödningsmedel är i dag väldigt låg. Med rätt styrmedel och om elektrifieringen av stora delar av transportsektorn går bra, kan en utvecklad biodrivmedelsproduktion i Sverige räcka väldigt långt till arbetsmaskiner, tunga transporter och flyg. ”Avfall” från gruvor och industri kan även det räcka ganska långt rörande kalium och fosfor. För kvävegödsel krävs nya satsningar från privat och offentligt håll vad avser tillverkning i landet.

Sverige behöver även förhålla sig strategiskt till sitt beroende av andra importerade insatsvaror, exempelvis foder, utsäde och fröer, bekämpningsmedel och reservdelar. Dessa frågeställningar finns med i en utredning om livsmedelsberedskap som ska vara klar i december. Centerpartiet vill se en beredskapsmodell där näringslivet spelar en central roll utifrån en insikt om ett ömsesidigt beroende mellan det offentliga och näringslivet. Det kan exempelvis handla om att beredskapsåtgärder finansieras genom ersättning till näringslivet för att upprätthålla en tjänst eller en beredskap för vissa varor eller tjänster med utgångspunkt i avtal som beaktar försörjningstrygghet också i höjd beredskap och krig. Lagring är en annan möjlighet, men det är i så fall viktigt att den utformas på ett sätt som garanterar goda omsättnings- och distributionsmöjligheter. Det handlar inte om beredskapslager av gammalt snitt. Just nu är planeringshorisonten för totalförsvaret minst tre månader, mot bakgrund av erfarenheterna från kriget i Ukraina finns goda skäl att förlänga den.

Stärkt försörjningsförmåga genom tydligare mål och ett konkurrenskraftigare jordbruk

Svensk livsmedelsproduktion är avgörande för Sveriges säkerhet och uthållighet vid kris eller krig. När det gäller jordbrukspolitiken måste insatserna för att stärka jordbrukets konkurrenskraft vara den viktigaste prioriteringen. Framför allt handlar det om sänkta kostnader och minskat regelkrångel. Därtill är svenskt jordbruk i behov av tydligare målsättningar om var svensk livsmedelsförsörjning ska befinna sig om några år. Detta i syfte att i bred politisk enighet tvinga fram nödvändiga insatser som stärker svenskt jordbruks konkurrenskraft och därmed Sveriges säkerhet och uthållighet.

Inom vissa produktkategorier är marknadsandelen svenskproducerade livsmedel och jordbruksvaror oförsvarbart låg. Målsättningen ska vara att producera åtminstone 80 procent av den mat som konsumeras och som vi har goda förutsättningar att producera i Sverige. Dit hör exempelvis nötkött, lamm och mjölk (räknad i mjölkekvivalenter). Sverige tar i dag inte sitt globala ansvar när vi exempelvis producerar så lite nötkött (under 60 procent), lammkött (cirka 30 procent) och mjölk (strax över 70 procent). Vi har naturligt goda förutsättningar för att föda upp såväl nötkreatur som lamm. Vi har dessutom relativt sett gott om betesmark och vatten. Sverige bör ta tillvara den potentialen för att stärka den svenska försörjningsförmågan och motståndskraften i hela kedjan.

Svenskt jordbruk ska bidra till att öka Sveriges samarbete och handel med andra länder. Målsättningen för en ökad andel svensk mat bör därför kompletteras med en utökad exportsatsning av svenska livsmedel. Satsningen ska bidra till en jämnare handelsbalans av jordbruksvaror. I dag importerar vi på totalen mer livsmedel än vad vi exporterar, även om det ser väldigt olika ut inom olika produktkategorier. En jämnare handelsbalans är även det ett sätt för Sverige att ta sitt globala ansvar för livsmedelsförsörjningen och säkerheten.

Parallellt med att vi stärker Sveriges livsmedelsförsörjning måste EU:s inre marknad och handelskedjorna värnas även under kristid. Under pandemin såg vi hur flera länder slöt sig för att skydda den inhemska tillgången till medicinsk utrustning. Skulle detsamma ske vad gäller livsmedel och insatsvaror till jordbruket skulle det få förödande konsekvenser.

Stöd till restaurering av åkermark

Att det finns tillgång till brukningsbar jordbruksmark är grunden för en stärkt svensk livsmedelsförsörjning och störst betydelse har det att vi kan öka avkastningen från befintliga jordbruksarealer. Det finns även åkermark som legat för fädot i flera år, men som med relativt små insatser kan brukas igen. Centerpartiet vill därför införa ett nytt stöd för restaurering och nyodling av åkermark. Det ska ha som främsta syfte att främja ett aktivt brukande och öka matproduktionen, men det kan också ha ett kulturhistoriskt värde eller fylla ett miljö- och klimatsyfte då det finns åkermarker som inte lämpar sig för matproduktion utan där exempelvis återvätning är ett bättre alternativ. Återvätning har tveklöst en stor klimatpotential när det kommer till organogena marker (torv- och gyttejordar). Dessa läcker i dag mycket klimatgaser. Med ett samlat nationellt grepp om jordbruksmarksrestaurering kan vi åstadkomma ett mer effektivt nyttjande av våra jordbruksarealer.

Öka tryggheten i hela landet

Kanske ser man en ficklampa fladdra i uthuset. Eller en uppbruten dörr. Kanske säljer någon droger på barnens skola. Eller så vaknar du av brandrök. I alltför många hem förekommer dessutom våld i nära relation. Maktlösheten är stor om hjälpen är långt borta. I Centerpartiets Sverige ska alla människor kunna känna sig trygga, säkra och respekterade, oavsett könstillhörighet, sexuell läggning eller härkomst.

Känslan av otrygghet är ett allvarligt samhällsproblem. Grundläggande samhällsfunktioner måste finnas tillgängliga inom rimligt avstånd. För att det ska lyckas behöver vi bryta centraliseringen av rättssamhället. Tillräcklig kompetens för att ta hand om brottslighet och olyckor måste säkerställas i hela landet. På samma sätt behöver det brottsförebyggande arbetet vara starkt i hela Sverige.

Polisnärvaron måste öka

Polisiär närvaro är inte bara avgörande för känslan av trygghet utan även för att förebygga brott. Frånvaron av poliser i Sveriges landsbygder lämnar öppet för kriminell etablering och stöldlikor, och eftersom kriminaliteten söker sig till platser med låg upptäcktsrisk blir våra landsbygder och mindre orter utsatta. Närvarande polis ökar såväl den faktiska som upplevda upptäcktsrisken.

Centerpartiet har länge drivit på för att polistätheten i Sverige ska motsvara snittet i EU. Dit är det fortfarande lång väg att gå. Polistätheten i Sverige ökar men är fortfarande bland de lägsta i hela unionen, och utvecklingen är ojämn i landet. Det måste läggas större vikt vid behovet av lokal polisiär närvaro och den kan inte vara det första som stryker på foten vid större händelser. Polisen ska inte behöva välja mellan att bekämpa grov brottslighet eller erbjuda grundläggande samhällsservice. Vi måste klara av båda delarna. I Riksrevisionens granskning av polisens särskilda händelser framgick att resursförflyttningarna som sker i samband med dessa ger negativa konsekvenser i lokalpolisområden. Kriterierna för vad som utgör en särskild händelse har varit alldeles för otydliga, något som måste ändras. Det behöver också skapas bättre karriärmöjligheter för poliser som vill kvarstå i yttre tjänst.

Tillräcklig kompetens i hela landet

Utöver en generell närvaro måste den polisiära förmågan finnas på landsbygden. Polisen måste ha resurser och kompetens på lokal nivå. Det måste exempelvis finnas relations- och mängdbrottsutredare på lokal nivå i hela landet. När det gäller sexualbrott, eller våld i nära relation, är det av central betydelse för tryggheten att det finns utbildad personal hos polisen. Behovet av tillgänglig kompetens understryks av att forskningen pekar på att våldet i nära relation ofta tenderar att bli grövre i våra landsbygder. Därför måste arbetet till stöd för våldsutsatta vara starkt också utanför de större städerna.

När det inte finns förutsättningar för fullt utvecklade organisationer och avdelningar måste det finnas nationellt stöd och resurser eller lokalt anpassade arbetssätt. Ett lokalt anpassat arbetssätt förutsätter dock en god kännedom om lokala problembilder. Centerpartiet har lanserat ett nationellt lämna-program. Detta ska vara till stöd för den som behöver lämna en destruktiv relation. Samordning mellan berörda myndigheter är av central betydelse för att ett sådant program ska vara framgångsrikt. Det behöver finnas stöd till lokal polis och socialtjänst i deras arbete gentemot våldsutsatta. Vidare har Centerpartiet också lagt fram förslag om en nationell bostadskö för våldsutsatta.

Stoppa stöldligorna

Stöld och andra tillgreppsbrott är ett stort problem i Sveriges landsbygder. Stora delar av landet har drabbats hårt av utländska stöldligor som för ut gods från Sverige. De är en stor grund för upplevd otrygghet för människor som lever och verkar i landsbygder. Att föra ut stöldgods är i sig inget brott i dag, men innehavet kan bedömas som häleri. För att stävja denna brottslighet vill vi se en särskild kriminalisering av utförelse av stöldgods och en särskild satsning på tullens verksamhet för att förhindra detta. Denna typ av mängdbrott behöver tas på allvar, ges högre prioritet, och som ett led i det bör straffen skärpas.

Genomför ett kraftfullt socialtjänstpaket

Kommunerna har fått en lagstadgad skyldighet att jobba brottsförebyggande, vilket ställer ytterligare krav på en lokal polisiär motpart att samverka med. Socialtjänsten spelar en central roll i att fånga upp ungdomar på väg in i kriminalitet. Många kommuner upplever dock svårigheter med att rekrytera medarbetare till socialtjänsten. Det gäller inte minst glesbygdskommuner. En växande andel kommuner har många oerfarna socialtjänsthandläggare som behöver stöd för att komma in i yrket. Trots detta har nästan en av fem kommuner inga särskilda introduktioner för nyutexaminerade och färre än hälften av kommunerna har en plan för handläggarnas kompetensutveckling. Centerpartiet anser att det behöver genomföras ett kraftfullt socialtjänstpaket, med fokus på att stärka personalens trygghet, kompetens och karriärmöjligheter.

Närvarande räddningstjänst

Svensk räddningstjänst behöver utvecklas. I lands- och glesbygderna är räddningstjänsten ofta en deltidsbrandkår. Larmen om svårigheterna att rekrytera personal till deltidsbrandkårerna har varit många. Konsekvensen är att riskerna blir markant högre i de delar av landet där avståndet till en aktiv räddningstjänst är långt. Bland annat behöver villkoren för deltidsbrandmän förbättras, men också rekryteringsarbetet behöver förstärkas. Det finns goda exempel på kommuner som lyckats bredda sin rekrytering och dessa goda exempel behöver spridas. Här bör både Sveriges Kommuner och Regioner och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap göra mer för att ta fram goda exempel som fler kan ta efter.

Räddningstjänsten står inför många utmaningar med mer omfattande och regelbundna klimatkatastrofer, översvämningar, bränder och värmeböljor att hantera, vilket kommer att öka behovet av en närvarande och kompetent räddningstjänst. De klimatrelaterade riskerna drabbar särskilt våra landsbygder. Torra och bränder drabbar lantbrukare och skogsägare hårt, rent konkret men också psykiskt. Därför behöver en stark räddningstjänst kompletteras med stöd och hjälp för dem som känner otrygghet eller drabbas av psykisk ohälsa.

Den kommunala räddningstjänsten är också viktig för beredskapen i händelse av krig. Civilplikt inom räddningstjänsten är därför planerad att återinföras. Det är positivt men det är viktigt att de civilpliktiga i så stor utsträckning som möjligt placeras i lokala räddningstjänstorganisationer där de har nytta av sin lokalkännedom.

Räddningstjänsten behöver få använda moderna verktyg. Ett sådant exempel är drönare som skulle kunna användas i större utsträckning. På så sätt kan räddningstjänsten snabbare och smidigare skaffa sig överblick över ett insatsområde. Drönare kan också

förses med hjärtstartare och nå en person snabbare än en utryckande brandbil. I dagsläget omgärdas dock möjligheten att använda drönare av alltför mycket byråkrati och höga kostnader, det behöver åtgärdas.

Utveckla den lokala och regionala demokratin

Vi har under senare år sett prov på hur demokratiska system hotas av auktoritära krafter. Inte heller i Sverige är demokrati och öppenhet något vi kan ta för givet. Mycket av det demokratiska arbetet utförs i våra kommuner och regioner. I landsbygdsområden finns delvis andra utmaningar för det demokratiska systemet. När befolkningsunderlaget tryter kan det vara svårt att rekrytera människor till förtroendeuppdrag och få människor engagerade i föreningsliv.

Ansvarsområden ska kunna flyttas över från små kommuner

När den senaste kommunreformen genomfördes i Sverige 1974 hade staten som riktmarke att de nya kommunerna skulle ha minst 8 000 invånare. I dag har vi 48 kommuner med färre än 8 000 invånare och skillnaderna mellan de största och de minsta kommunerna har bara ökat de senaste decennierna. Centerpartiet menar att nuvarande situation inte är hållbar. Det är inte rimligt att Sveriges minsta kommun med 2 400 invånare ska ha kapacitet att leverera lika mycket service som Stockholms stad. Vi tar dock avstånd från synen att kommunsammanslagningar skulle vara den enda lösningen. För Centerpartiet är det en viktig princip att beslut ska fattas så nära de människor som berörs som möjligt.

Ska vi klara servicen i landets alla delar är det dags att differentiera kommunernas ansvarsområden. Vi vill möjliggöra en differentierad ansvarsfördelning på kommunal nivå som lägger grunden för att beslut fortsatt kan fattas nära medborgarna, exempelvis när det handlar om förskole- och skolverksamhet. Däremot ska det finnas förutsättningar för kommunerna att på frivillig väg flytta verksamhetsområden som i praktiken är så starkt reglerade av staten att utrymmet för kommunalt självstyre är mycket begränsat. Överflyttningen ska kunna ske till en annan kommun om båda kommunerna är överens om det. Det kan vara aktuellt inom flera områden. Exempelvis hälso- och miljöskydd eller ekonomiskt bistånd.

För många små kommuner är det i dag svårt eller orimligt dyrt att rekrytera den specialistkompetens som behövs för handläggning eller myndighetsutövning inom vissa områden. Det finns också enligt lag och förordning åtaganden som är orimligt kostsamma för små kommuner. Förhoppningen är att en differentierad ansvarsfördelning kan råda bot på en del av dessa utmaningar. Det kan också underlätta möjligheten att ge stöd för den som utsätts för våld i nära relation om kommuner kan komma överens om hur man kan söka stöd i en annan kommun än den där man är skriven.

Det ska även vara möjligt för kommuner att på frivillig väg flytta över ansvarsområden från kommunal till regional nivå. Centerpartiet anser också att det sektorsövergripande ansvaret för utvecklingen i länen ska ligga hos de folkvalda regionerna. För att stärka regionernas roll bör fler befogenheter överföras från staten till regionerna, exempelvis genom att antalet regioner som har rätt att bedriva regionplanering utökas. En översyn av länsstyrelsernas uppdrag är nödvändig.

Kritiker till en differentierad ansvarsfördelning menar att den är onödig då många verksamhetsområden kan hanteras genom samarbeten såsom gemensamma nämnder,

kommunalförbund, samordningsförbund med mera. Centerpartiet anser att det ena inte utesluter det andra. Med differentierad ansvarsfördelning får kommunerna ytterligare ett verktyg i sin verktygslåda, och på så sätt ökar deras chanser att leverera en tillfredsställande offentlig service till sina medborgare.

Låt kommuner ansöka om regellättnader och utökade ansvarsområden

Under 1980-talet pågick det så kallade frikommunförsöket som genomfördes inför 1991 års revidering av kommunallagen. Syftet var att göra det möjligt för kommuner och landsting att på försök undantas från specifika statliga regler. Kommunerna och landstingen fick ansöka om vad de ville bli befriade från medan regeringen beviljade dispens från regelverket. Många ville få möjlighet till friare organisationsformer men försöken innefattade också utökningar av det kommunala ansvarsområdet.

Centerpartiet anser att det är dags för ett nytt, mer långtgående frikommunförsök i syfte att testa de tankar och utvecklingsförslag som finns lokalt och regionalt. Försöksverksamheterna ska syfta till att stärka kommunsektorns kapacitet, konkurrenskraft och självstyre och ska möjliggöras genom författningsändringar, dispenser och undantag.

Ge möjlighet till direktvalda kommunstyrelser

Ett nytt försök med frikommuner bör också kunna användas för att pröva ett antal förenklingar i beslutsprocesserna för små kommuner. Ett sådant exempel kan vara att ge möjlighet till direktvalda kommunstyrelser som likt de gamla kommunalnämnderna kan vara fullmäktige och kommunstyrelse i ett. Även antalet ersättare till kommunala uppdrag kan vara en fråga som är värd att pröva och utreda i syfte att öka delaktigheten och möjligheten att fatta beslut.

Tillåt kommunala turistavgifter

Centerpartiet vill pröva möjligheten att ge svenska kommuner rätt att ta ut en avgift på övernattningar. Den typen av avgifter förekommer i många andra länder och givet den snabba tillväxt som skett inom den svenska besöksnäringen på senare år har det uppstått ett behov även i Sverige. Med hjälp av lokala turistavgifter ska det vara möjligt för kommuner att delvis kompensera för det extra slitage och underhåll som följer med en utbredd turism och ökande befolkning under delar av året. På så sätt kan en säsongvis kraftigt ökande befolkning leda till större nytta för de människor som lever i dessa kommuner året om, samtidigt som acceptansen för en omfattande besöksnäring kan öka. Avgifterna ska även kunna användas för att vidareutveckla den lokala attraktionskraften, exempelvis genom ökat hållbarhetsfokus samt bättre skyltning och utsmyckning.

Tillgängliggör kulturen och värna civilsamhället

Kulturen och tillgången till levande mötesplatser spelar stor roll för landsbygdens attraktivitet. Men dessa verksamheter är också en viktig demokratisk infrastruktur. Ska demokratin fortsatt vara stark och livskraftig behövs ett levande civilsamhälle och kulturliv. Strävan bör vara att tillgängliggöra kulturutbudet i fler delar av landet. Detta perspektiv bör tydligare avspeglas i fördelningen av statliga medel till kultursektorn. Barns och ungas trygghet och sociala delaktighet i samhället är av stor betydelse. Därför behöver det finnas trygga och inkluderande miljöer för barn och unga i Sveriges landsbygder.

Ofta är lokala utvecklingsgrupper och byalag drivande för den lokala utvecklingen, för investeringar i lokalsamhället och för att samla människors engagemang. I sammanhanget spelar de föreningsdrivna samlingslokalerna en mycket viktig roll. Trots samlingslokalernas betydelse upplever man på många håll att det är svårt att bedriva verksamheten långsiktigt på grund av osäker finansiering och anslag som inte höjts i takt med kostnadsutvecklingen. Samlingslokalerna och de föreningar som driver dessa bör ges långsiktiga förutsättningar för att verka i hela landet.

Landsbygdssäkra lagar och beslut

Pengarna direkt till landsbygden

Länge har regeringar både till höger och vänster i politiken använt sig av en uppsjö av små specialdestinerade statsbidrag till kommuner och regioner i syfte att visa handlingskraft. Under 2023 fanns det sammanlagt 167 riktade statsbidrag omfattande 42 miljarder kronor – 133 av dem var riktade till kommunerna och 84 även till regionerna.

De riktade statsbidragen måste sökas, administreras och återrapporteras från varje kommun eller region som vill ta del av dem. Det kräver personella resurser som mindre kommuner sällan har. I bästa fall innebär de riktade statsbidragen att kommunen måste lägga onödiga pengar på att administrera stöden, i värsta fall innebär det att kommuner med stora behov inte kan ta del av bidragen eftersom man saknar tid och resurser att administrera dem.

Statliga pengar måste gå direkt till mindre kommuner utan omvägen via ansökan om statsbidrag. Centerpartiet vill att riktade statsbidrag omvandlas till generella statsbidrag och att, som ett första steg, kommuner med färre än 30 000 invånare undantas ansökningsprocesser och återrapporteringskrav.

Pengarna bör betalas ut per automatik enligt givna kriterier. De ska betraktas som ett generellt statsbidrag eller sektorsbidrag och gå direkt till landsbygden. Eventuell uppföljning får i dessa fall bli ett statligt ansvar. I praktiken skulle det innebära att små kommuner blir fria från de riktade statsbidragens ok.

Ramviksmodellen – Avbyråkratisera och riv hindren för småskaliga lösningar

Ramviksmodellen myntades av den tidigare statsministern Thorbjörn Fälldin. Under sin tid som statsminister hade han inför viktiga beslut för vana att ställa frågan hur besluten skulle påverka hans grannar hemma i Ramvik. Den typen av landsbygdsperspektiv måste byggas in som ett obligatorium i svenskt beslutsfattande. Vi behöver återuppliva Ramviksmodellen.

Centerpartiet menar att all befintlig lagstiftning inom vård, skola och omsorg behöver ses över ur ett landsbygdsperspektiv och anpassas till landsbygdens villkor. Regler, förordningar och lagar som hindrar småskaliga välfärdslösningar anpassade efter landsbygdens behov ska avlägsnas. En obligatorisk konsekvensbedömning ur landsbygdsperspektiv måste också införas i lagstiftningsprocessen. Detta ska garanteras med hjälp av en ny landsbygdskommission, som delvis ges en funktion liknande Lagrådets.

Krav på bemannade skolbibliotek och strikta regler som förhindrar fjärrundervisning är exempel på hur storstadsperspektivet fått lov att styra. Detta är ett direkt hot mot möjligheten att bedriva skolor i landsbygdsområden och tyder på en total oförståelse för

landsbygdens villkor. I synnerhet som denna typ av byråkratiska pålagor sällan eller aldrig kommer med någon rimlig finansiering. Det går inte att utforma landsbygdens välfärd enligt storstadens villkor. Det måste finnas utrymme för flexibilitet, småskalighet, tekniska lösningar och anpassning.

Genom Ramviksmodellen kommer det alltså att bli obligatoriskt att bedöma vilka konsekvenser ett beslut får för Sveriges landsbygder. Därmed kan det rådande storstadsperspektivet, som utgår ifrån stora enheter i tätbefolkade områden, motverkas.

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Anders Ådahl (C)

Anna Lasses (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Alireza Akhondi (C)

Anders Karlsson (C)

Anders W Jonsson (C)

Christofer Bergenblock (C)

Catarina Deremar (C)

Helena Lindahl (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Jonny Cato (C)

Kerstin Lundgren (C)

Malin Björk (C)

Muharrem Demirok (C)

Martina Johansson (C)

Martin Ådahl (C)

Mikael Larsson (C)

Mona Smedman (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Rickard Nordin (C)

Stina Larsson (C)

Ulrika Heie (C)

Ulrika Liljeberg (C)